

JE DŮCHODOVÝ SYSTÉM UDRŽITELNÝ?

MINISTR FINANCÍ IVAN PILNÝ VARUJE PŘED KOLAPSEM DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU. ZÁSADNÍ OTÁZKOU DNEŠKA JE, ZDA SE DŮCHODY DAJÍ BEZ ZÁSADNÍ REFORMY UDRŽET.

Michal Pícl

Fungující ekonomika a dobře spravovaný stát vždy dokážou vygenerovat dostatek příjmů pro správu důchodů.

Řada kritiků vytýká současné vládě, že nebyla schopna provést jakousi domnělou „velkou“ penzijní reformu. V horším případě odkazují na údajně budoucí „katastrofické scénáře“ penzijního systému, který je dle jejich názoru z demografického či fiskálního hlediska neudržitelný. Živí tak mýtus o žebrající společnosti penzistů, o které se stát nebude schopen důstojně postarat.

Odpovědi na tyto apokalyptické teze spjaté s budoucností českého penzijního systému ovšem nesouvisí nijak nutně s nějakou zdanlivě potřebnou „velkou“ reformou. Opak je pravda.

Systém penzí, tak jak jej má Česká republika nastavený, je stabilní a bez jakýchkoliv zásadních výkyvů schopný přežít staletí. Pokud bude třeba, je na něj možné reagovat prostřednictvím řady, byť významných, parametrických úprav systému.

Kritici průběžného systému velice rádi poukazují na demografickou strukturu společnosti a její změny. Při jejím hodnocení však nedohlédnou dál než za roky, kdy půjdou do penze tzv. Husákovy děti. To jsou sice silné ročníky, ovšem po nich se opět systém vrátí do původní trajektorie. V roce 2010 byl počet osob v produktivním věku na jednu osobu v důchodovém věku 2,66 osoby, v roce 2050 to bude 2,07 osoby, avšak v roce 2100 by se dle odborných projekcí měla situace stabilizovat o opět se dostaneme na 2,86 ekonomicky aktivní osoby na jednoho důchodce. Podle těchto projekcí je tedy jasné, že demografické změny v naší společnosti nejsou schopny český systém rozvrátit.

Český penzijní systém navíc vyniká svou výjimečností, a to tím, že je nedílnou součástí státního rozpočtu. Díky generování státních příjmů se tedy nikdy nemůže stát, že by země prostě na výplatu penzí neměla. Fungující ekonomika a dobře spravovaný stát vždy dokážou vygenerovat dostatek příjmů pro správu důchodů.

V souvislosti s touto tezí je ovšem příhodné zvážit možnost změny současného systému a oddělení výplaty solidárních starobních penzí od jiných typů penzí a výdajů, jako jsou například invalidní penze, vdovské, vdovecké či sirotčí důchody. Ty lze řešit prostřednictvím systému nepojistných sociálních dávek, nikoliv prostřednictvím důchodového systému.

V rámci řešení budoucího financování penzí se musíme především soustředit na jeho zajištění prostřednictvím dalších daňových příjmů a hledat řešení v možnosti vícezdrojového financování systému. V diskusi o budoucnosti důchodového systému se zaměříme na podstatnější věci. S rozvojem digitalizace a robotizace se bude měnit charakter trhu práce, na který je třeba zákonitě reagovat a který bude budoucnost tohoto systému definovat.

V neposlední řadě pak své síly spíše než na boj s neexistující chimérou naplníme do oblasti navyšování mezd a platů. V ekonomice levně práce, jakou Česká republika bohužel zatím je, lze totiž jen těžko zajistit důstojné starobní penze, které si naši obyvatelé bezesporu zaslouží.

Zkrátka, český penzijní systém je stabilní a díky dobře fungující ekonomice a správé státu bude existovat tak dlouho, dokud bude existovat rozpočet a spravedlivá společnost! Nenechme se zbytečně vystrašit!

Autor je ekonomický expert ČSSD a spoluautor studie „Penzijní reformy od Chile po středovýchodní Evropu“

Jiří Šatava

Český důchodový systém patrně nebude tak účinně jako dosud ochraňovat před pádem pod hranici chudoby.

Úřad vlády představil analýzu důchodového systému. Ze zveřejněných informací vyplývá hlavní sdělení analýzy: současný důchodový systém je udržitelný. Jinými slovy Úřad vlády říká: „Pacient nemusí zemřít.“ Ale přidává, že bude potřeba více peněz na péči. To však říká velmi málo. Podstatné přece je, jakou životosprávu musí pacient dodržovat, aby nezemřel, a jak by měl životosprávu změnit, aby se těšil lepšímu zdraví. Cílem totiž není držet pacienta na přístrojích, ale umožnit mu plnohodnotný život.

Drtivá většina důchodců je odkázána na jediný zdroj příjmu – státní starobní důchod. Například nedávné snížení valorizace důchodů tak plně dopadá na životní úroveň důchodců. Důvodů nedostatečných soukromých úspor na stáří je několik: důvěra občanů ve stabilní podmínky spoření je kvůli chybějící dlouhodobé státní koncepci nízká, nedostatečná informovanost o výši budoucích starobních důchodů způsobuje, že Češi netuší, kolik by měli spořit, vysoké zdanění práce hlavně u nízkopříjmových jednotlivců výrazněji spoření na důchod znemožňuje. Stát tak naučil Čechy spořit jen tolik, aby dostali nejvyšší státní podporu, ne aby úspory v budoucnu plnohodnotně doplňovaly jejich státní důchod.

V současnosti samotný státní starobní důchod účinně ochraňuje důchodce před chudobou. V budoucnu však podle prognóz MPSV pod hranici chudoby klesne výrazně více důchodců, zejména vdov a dnešních živnostníků. Obzvláště u živnostníků stát žádné účinné kroky zatím nepodnikl. A čím později je učiní, tím budou dražší. Pro živnostníky i státní. Živnostníci budou mít nižší důchody a stát bude vyplácet vyšší výdaje na sociální dávky, které bude živnostníkům s nízkým důchodem platit.

Český důchodový systém tedy patrně nebude tak účinně jako dosud ochraňovat před pádem pod hranici chudoby. To je přitom hlavní důvod jeho současné nízké zásluhovosti. Pro představu, zatímco senior s čistým příjmem 13 tisíc bude v důchodu pobírat 85 procent předchozích čistých příjmů, ten se 45 tisíc bude mít nárok pouze na 41 procent. To má výrazný vliv na jeho životní úroveň ve stáří i na ochotu odvádět pojistné.

Chcete-li ale některé skupině důchodců přidat, musíte na to odněkud vzít. Vládní analýza navrhuje zvýšit příjmy důchodového systému, ale jaké budou jejich zdroje? Zvyšší vláda již tak vysoké pojistné? Dlouhodobé zvyšování důchodového věku odmítla, i když je to při stárnutí populace přirozený nástroj pro udržení rovnováhy mezi příjmy a výdaji systému. Nebo vláda zvýší jiné daně? Bude dávat méně na výstavbu dálnic, podporu rodin nebo školství? Pro představu, od roku 2010 byly výdaje na důchody o 260 miliard vyšší než příjmy.

Jedním ze způsobů zvýšení důchodů bez nutnosti brát ohled na podporu jednotlivců ve výdělečné činnosti. V ČR jsou zejména dvě skupiny jednotlivců, které státní k výdělečné činnosti motivuje nedostatečně: matky s malými dětmi a senioři okolo důchodového věku. Jejich zdanění práce je příliš vysoké a nadměrně je odrazuje od výdělečné činnosti. Přitom zvýšení jejich zaměstnanosti je výhodné pro všechny; jejich příjmy v důchodu i ty současné by se zvýšily, stát by vybral více na daních a pojistných a firmy by nepřišly o jedinečné pracovní zkušenosti těchto lidí. Připravované zákony však tuto situaci buď opomíjejí, nebo zhoršují. A navíc například povedou ke zvyšování rozdílů v důchodech mužů a žen, které vládní analýza chce naopak snížit. Pacient, český důchodový systém, tedy opravdu nemusí zemřít. Jak ale pouze uvedený nástín ukazuje, má mnoho neléčených nemocí. Samozřejmě není potřeba a ani není reálné všechno okamžitě změnit. Nicméně změny, a někdy i výrazné, potřeba jsou.

Autor je expert na důchodové systémy think-tanku IDEA při CERGE-EI